

УДК 378.147.091.3:7

DOI: 10.31499/2706-6258.1(11).2024.304898

ВИВЧЕННЯ МИСТЕЦЬКОЇ НАРОДНОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ЗДІЙСНЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕДАГОГІЧНОГО ВЧЕННЯ

Владислава Швець, кандидат психологічних наук, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0001-7384-2039

E-mail: vlada90@meta.ua

Метою написання статті є актуалізація розбіжностей у реалізації мистецької освіти в Україні. Для досягнення поставленої мети було визначено завдання продемонструвати важливість мистецької народної освіти як основу виховання молоді. Дослідження було проведено з використанням методів теоретичного, емпіричного дослідження та загальних методів наукового дослідження. На прикладі порівняльного аналізу виведено важливість поєднання різних підходів у формуванні народної освіти країни.

Ключові слова: освітня галузь; народна освіта; менеджмент; молодь; фестиваль; компетентності; комунікації; педагогіка.

STUDY OF ARTISTIC FOLK EDUCATION AS A CONDITION FOR THE MANAGEMENT OF PEDAGOGICAL TEACHING

Vladyslava Shvets, Candidate of Psychological Sciences, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-7384-2039

E-mail: vlada90@meta.ua

The article is devoted to the problem of inconsistencies in the implementation of art education in the State Standard of General Secondary Education of Ukraine. To achieve this goal, the task was set to demonstrate the importance of public art education as the basis for the education of young people. The study was conducted using the methods of theoretical, empirical research and general methods of scientific research.

The article analyzes the forms of non-formal art education introduced by cultural and artistic figures in 2004. Restoring the experience of ethnic festivals and preserving the traditions of artistic families becomes the basis for the implementation of the state standard of general secondary education. The comparative analysis demonstrates the importance of combining different approaches in the formation of public education in the country, preserving the spiritual, moral and ideological positions of young people. The experience of leading artistic families in popularizing art education in the region is analyzed. The influence of prominent artists on the formation of interest in Ukrainian culture among international partners is studied. An example of the assimilation of individual experience of artists to the challenges of life is given.

The conclusions summarize the importance of combining art and public education for the formation of key competencies, harmonious personal development, and the reproduction of the sacred meaning of art education. It has been shown that the art education sector has a number of gaps in its implementation and future development. The task of the teacher is to develop the spiritual and psychological spheres of the individual; actualization of historical, cultural, artistic or ethnographic influence; formation of skills to look for hidden meaning in the language of art: understanding the non-verbal dialogue with the

author, learning to decipher the composition code and learning to understand the principle of the universe, the laws of the world continuum through art; creating parallels during lessons, trying to fill the entire educational space with art (musical minutes during breaks, musical accompaniment during intellectual tasks, the use of stimulating visual content in the space of the educational institution, visiting the workshops of artists and sculptors, holding master classes in museums), which enhances informal education.

It is assumed that the creation of an artistic educational product should have a gender aspect in the popularization of influence, the economic background that always surrounds the student and determines his or her artistic and aesthetic preferences. A successful combination of didactic tools of influence and the achievements of Ukrainian folk art can become a source for implementing a comprehensive process of psychotherapy for young people in the context of war and postwar.

Keywords: *educational sector; folk education; management; youth; festival; competencies; communication; pedagogy.*

Успішність реалізації мистецької освітньої галузі в Україні визначається спектром методичних підходів та кадрового забезпечення регіону. Ідея НУШ щодо гармонійного розвитку мистецької галузі в освіті має прогалини при практичному впровадженні, тоді як актуалізація важливості методичних розробок, своєю чергою, знижує перспективу стратегічного розвитку галузі. Спроби актуалізувати людиноцентризм в закладах загальної середньої освіти щодо здобувачів та надавачів загальної середньої освіти, опираються більшою мірою на емоційно-поняттєві концепції, аніж на когнітивно-поведінкові та діяльнісні навички.

Згідно з даними Державного стандарту: «метою мистецької освітньої галузі є цілісний розвиток успішної особистості учня у процесі освоєння мистецьких надбань людства; усвідомлення власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації; формування компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження; розкриття креативного потенціалу, залучення до культурних процесів в Україні. Компетентнісний потенціал мистецької освітньої галузі передбачає, що учень пізнає різні види мистецтва, інтерпретує художні образи, набуває досвіду емоційних переживань, розвиває ціннісне ставлення до мистецтва; формує художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва; пізнає себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами, розвиває емоційний інтелект; використовує інформаційне середовище у власній творчості та художній комунікації» [5]. Разом з тим, підтримка на державному рівні процесу диджиталізації та посилення впливу штучного інтелекту мінімізують процес сприйняття мистецтва як джерела гармонійного розвитку особи та країни. Відсутність систематичної перспективної взаємодії здобувачів освіти із представниками мистецьких студій, аматорських колективів, мистецьких родин, посилює розрив між носіями знань та можливістю асиміляції мистецької галузі у життя громади. Разом з тим, відсутність стійкого інтересу до створення освітнього культурного продукту, який здатний підтримувати економічний добробут регіону, посилює даний розрив. Таким чином, стійкий інтерес до мистецької освіти залишається у здобувачів освіти в тих регіонах, де мистецтво є джерелом прибутку, зокрема на Полтавщині, Західній Україні, деяких селах Київщини, на Вінниччині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що вивчення питання становлення державного стандарту середньої освіти стало основою для багато наукових розвідок.

І. Осадчий дослідив, що «фундаментальні питання професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів і формування готовності вчителів до професійної діяльності розглядають О. Абдуліна, Є. Белозерцев, А. Бойко, О. Глузман, С. Гончаренко, Г. Гребенюк, В. Євдокимов, І. Зязюн, Л. Коваль, В. Ковальов, Л. Кондрашова, З. Левчук, О. Міщенко, О. Мороз, Л. Разборова, В. Сластьонів, В. Щербина та інші» [14].

Г. Дегтярьова, С. Козяр наводять приклад змістовного вивчення: «аспектів психологічного супроводу навчально-виховного процесу в освітніх закладах різних рівнів акредитації висвітлені у психолого-педагогічних і соціальних дослідженнях О. Бадалова, Л. Бурдейна, О. Дробницького, Н. Жигайло, О. Киричука, С. Максименка, Н. Побірченко, В. Рибалки, І. Риданової, В. Семиченко, В. Тесленка та ін. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації та зміст окремих її компонентів розглядали вчені-психологи О. Вітковська, С. Карпіловська, Л. Кондратьєва, Н. Кондратова, Г. Радчук, В. Синявський, Е. Ткаченко, які розуміли профорієнтаційну консультацію як основний напрям профорієнтаційної роботи з учнями та досліджували проблеми професійного самовизначення. Питання профорієнтаційної роботи активно вивчали у 80–90х рр. ХХ ст. Н. Захаров, Є. Клімов, М. Тименко, Е. Фарапонова, Б. Федоришин, С. Чистякова та ін.» [2, с. 6].

В. Засенко актуалізує важливість розвитку спеціальної освіти [4]. Проте, попри численні праці науковців, впровадження міністрів, практична складова впровадження даного питання лишається актуальною.

Впровадження модульних навчальних програм «Мистецтво» для 5–9 класів залежить від креативності та індивідуальних можливостей педагога, профілю закладу освіти, актуальних можливостей регіону. Саме тому, для більшості здобувачів освіти, дана галузь часто має формальний характер, тоді як спроба виходу педагогами за межі рамок нормативно-правового поля призводить до зміни педагогів із закладів освіти.

Досвід комплексного поєднання мистецької галузі закладу освіти із традиціями народу [15; 19] засвідчує успішне засвоєння ремесла та традицій краю здобувачами освіти, популяризацію забутих технік чи відновлення давнього ремесла: написання казок Сашком Лірником (м. Умань), відновлення гончарного мистецтва та створення творчої студії «Майстерня Діда Панаса» Миколою Дехтярчуком (с. Легедзине), відновлення громівської кераміки Анжелою Драч (с. Буки), створення мистецького проекту «Школа гуцульської тайстри» Оленою Шкрібляк-Прокоп'юк (с. Яворів), відновлення цікавості до старожитностей родиною Стринадюків (м. Косів), створення взуттєвої майстерні Олегом Земнуховим (м. Житомир), популяризація народної ляльки Наталею Свиридюк (м. Полтава), відновлення та популяризація українських згардів мистецькою студією «Згарди України» (м. Київ), актуалізація творчості Марії Примаченко правнучкою Анастасією (м. Київ) та інші. Разом з тим, спроба актуалізації мистецтва в селах зустрічається з протистоянням серед колег, чи представниками спільноти.

Одним із таких випадків є досвід Галини Санєєвої, вчительки художньої культури та образотворчого мистецтва Углуватського НВК «ДНЗ – ЗОШ І – III ст.». Галина Санєєва після отримання почесної грамоти від Христинівської районної ради, за активну громадянську позицію, відродження народних звичаїв та традицій, пропаганду духовних цінностей та вагомий особистий внесок в організацію проведення дитячого

етнокультурологічного фестивалю «Гроно калини», була змушена залишити заклад освіти. Педагогічний колектив не підтримав колегу, яка завдяки підтримці депутата обласної ради О. Баштана, організувала проведення мистецького фестивалю «Гроно калини» у с. Угловата та м. Христинівка, запросивши до заходів таких діячів як С. Лірник, А. Рудницька, мистецькі та етнографічні колективи Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара», Миколу Дехтярчука та «Майстерня Діда Панаса» та інших майстрів України.

Подібний професійний досвід невизнання, як стало відомо під час особистого спілкування, мали також О. Прокоп'юк-Шкрібляк, Надія Волощук, Дарина Алексеєнко, Валентина Ткач, які створили власні культурні та освітні продукти для дітей та молоді після звільнення із закладів загальної середньої чи позашкільної освіти. О. Пушкар'єв, К. Кравченко, А. Пашинська, Т. Кучерява, Л. Шашкова, В. Стратилат, О. Сідлярчук також стають прикладом успішної інтеграції та популяризації мистецтва дітьми у власному житті. Таким чином, можемо висунути гіпотезу, що розвиток ключових компетентностей мистецької освіти у розрізі стратегічного планування є однією з умов акумулювання досвіду поколінь. Гіпотезу спробуємо вивести схематично завдяки рисунку (рис. 1).



Примітки: П.1 – покоління 1 (прадід), П.2 – покоління 2 (дід),
П.3 – покоління 3 (батько), П.4 – покоління 4 (син / правнук)

Рис. 1. Динаміка видозміни адаптації діяльності в родині

Припустимо, що покоління 1, яке мало ремесло в руках, змогло адаптувати потребу у заробіток. Набуті впродовж життя знання Покоління 1 передало дітям. Покоління 2 мало вибір: передавати знання як педагог чи розвивати майстерність. Здійснення педагогічної діяльності передбачає наступність, тобто здійснення наукової діяльності, формування доказової бази, впровадження інновацій роду у наукову діяльність, чим має займатися покоління 3. Проте здійснення наукових досліджень без актуалізації діяльності, зокрема без джерела досліджень є неможливим, тому виникає потреба у поверненні до ремесла, тобто мистецької діяльності, яке може стати основою

розвідок. Натомість поєднання мистецької діяльності та педагогічної майстерності як інструменту залучення молоді до історичного коріння народу, закладає основу для підприємницької діяльності, наукових розвідок, авторських шкіл.

Педагогіка як самостійний суб'єкт, що націлений на розвиток мистецької освіти, не може існувати відокремлено від того самого мистецтва. Таким чином, дотримання стратегічних та оперативних цілей Візії майбутнього освіти та науки України [18, с. 14], можливе шляхом залучення діячів мистецтва до педагогічної діяльності, Таким чином, засобами мистецтва, як візитної картки родини, стає презентація мовою символу країни та родинної історії; розвиток стратегічного мислення та математичної компетентності (прорахування вартості виробу, затрат часу та витратних матеріалів, формування рапорту візерунка); пошук інноваційних підходів у комунікації та презентації власної справи; збереження екологічної компетентності та відтворення екологічних природооохадних технологій у виготовленні; розвиток громадської та соціальної компетентності, що передбачає пошук локацій та зацікавлених спільнот; фінансова грамотність, що включає планування витрат та потенційного прибутку у перспективі. Яскравими прикладами творчого поєднання мистецької та педагогічної діяльності є творчість родин Вакуленко, Жупанюк, Кудрі, Кричевських, Нарбут, Погонєць, Шкрібляк-Прокоп'юк, Радиш, Старух, Теліженко, Тимошенко, Ханенко, Швець, Штець.

Вивчення мистецтва з позиції аналізу та ознайомлення з різновидом та здобутками, створення реплік чи відтворення носить «копіювальний характер». Одним із важливих аспектів знищення самотнього мистецтва України є великий віковий рубіж між носіями промислу та молодим поколінням. Середній вік народного майстра – 50–60 років, а заклади профільної освіти, що зберігають традиції наразі функціонують лише у Вишніці, Косові, Чернігові. Провідний майстер, який дотичний до традицій народного ремесла змушений залишити педагогічну діяльність (Н. Волошук, О. Пренко), або адаптувати викладацьку діяльність під власний спосіб життя, перетворювати форми традиційного мистецтва на засіб сучасної культури (О. Вакуленко), чи презентувати свою творчість за межами України в рамках проектної діяльності, співпраці чи власного бізнесу (О. Нарбут, Н. Осіпенко, Г. Тимошенко).

Таким чином, в закладах освіти залишаються працювати педагоги, які ознайомлені із загальними принципами мистецької освіти, проте не здатні заохотити здобувача освіти асимілювати досвід своїх предків у своїй навчальній діяльності, що не відповідає засадам Стратегії розвитку освіти України [18]. Натомість створення провідними митцями власних мистецьких шкіл, проєктів не завжди отримується на рівні громади, області, країни. Одним із прикладів розбіжностей у поглядах народних умільців та представників мистецької діяльності та державної стратегії є досвід розвитку мистецтва Олегом Скрипкою. У 2004 році Олег Скрипка ініціював проведення фестивалю «Країна мрій» [7]. У перший рік реалізації мистецького фестивалю, який проводився на Співочому полі, до Києва було запрошено 8 міжнародних музичних колективів, 9 колективів з України. Майстри народної творчості з різних куточків України презентували майстер-класи та власні вироби, дитячі забавки відкривали сакральну світобудову, майстерня танців дозволяла ознайомитися із традиційними танцями України та країн-учасниць фестивалю, кобзарська майстерня відкривала секрети кобзарського ремесла, козацька галявина

ознайомлювала з особливостями козацької служби та військового ремесла, приготування козацьких страв, етно зона відкривала майданчик для творчості та обміну досвідом між запрошеними учасниками та гостями фестивалю, алея здоров'я відкривала учасникам основи приготування народних страв та засобів для збереження здоров'я. З 2004 року Міжнародний фестиваль етнічної музики «Країна Мрій» відвідали близько 1 млн відвідувачів, окрім традиційної київської локації, його також було проведено у Львові, Дніпрі, Лондоні, Сургуті, Пермі. Фестиваль має 2 сезонні формати – літній і зимовий [7; 8; 9].

У 2017 році зимові «Країни Мрій» одночасно пройшли о двох містах: 7 січня у Києві на Співочому полі та у Дніпрі 7–8 січня на площі Героїв Майдану. За роки існування фестивалю його виконавцями, майстрами та гостями стали представники понад 30 країн світу (Білорусь, Молдова, Узбекистан, Грузія, Росія, Польща, Литва, Чехія, Болгарія, Угорщина, Македонія, Сербія, Румунія, Австрія, Бразилія, Канада, США, Туреччина, Фінляндія, Велика Британія, Франція, Іран, Норвегія, Нігер, Індія) (вікі). У травні 2006 року було створено музичне видавництво «Країна Мрій», що стало ексклюзивним представником музичних проєктів Олега Скрипки та гурту «ВВ» [7]. Видавництво має каталог з 300 пісень (прослухати на SoundCloud) та 50 кліпів, втілює у життя різноманітні проєкти у жанрі world music, здійснює реставрацію і перевидання української музичної спадщини та класичних рок-альбомів, оригінальні музичні проєкти патріотичного напрямку, активно займається захистом авторського права і суміжних прав своїх виконавців. У грудні 2008 року вперше в незалежній Україні «Країна Мрій» відновила традицію випуску музики на вінілових носіях» [8]. Фестиваль став прообразом відтворення української культури у мікрорізні та активізував популяризацію української автентичної самобутності. Основним аспектом популярності проєкту стало вмиле поєднання виконання музичних творів, народних танців, демонстрації однострою, відкриття секретів виготовлення декоративно-ужиткових виробів, забав та ігор, традиційної кухні під час свята Івана Купала (Літнього сонцестояння). До проєкту були залучені етнографи, музейні працівники, педагоги, народні майстри, заслужені діячі мистецтв, дозволило вільно спілкуватися з Ніною Матвієнко, Олегом Скрипкою, братами Капрановими, Сергієм Жаданом, Орестом Лютим, Романом Гриньків та іншими відомими особистостями країни. Іншим потужним проєктом стала діяльність музейних працівників Національного музею народної архітектури та побуту України «Пирогів». Пирогів стало місцем збереження української самобутньої культури, народного мистецтва, майданчиком народної освіти, локацією для українського кінематографа. Ці два проєкти стали ідейними натхненниками для проведення етнічних фестивалів в різних регіонах України, популяризуючи українську культуру. З іншого боку, фестиваль – це унікальна можливість не лише ознайомитися із мистецькою діяльністю, а й відчутти її вплив у симбіозі з іншими елементами, що доповнюють її. Таким чином, музика поєднується з танцем, танець – зі співом, спів – з обрядом, обряд – з атрибутом, атрибут – з сировиною та майстром, майстер – із покликанням та вмінням, вміння – з природою та викликами соціуму, соціальні виклики – з потребою адаптації. Відтак учасник фестивалю (зокрема дитина) могла простежити всі етапи створення ремесла та можливі труднощі у його збереженні, усвідомлювала важливість взаємної співпраці та кооперації, необхідність збереження авторитету та власного імені серед колег та

замовників. Окрім того, важливим аспектом у цій взаємодії була міфотворчість, знання про систему захистів, народні уявлення про сакральність певних елементів як у побуті, так й інших сферах життя людини. Саме ці знання формували світоглядну позицію молоді України, мотивували зберігати самобутню культуру регіону та працювати задля можливості бути запрошеним до участі в наступних заходах, тоді як для музейних працівників була нагода створити базу даних народних умільців (рукотвори), підтримувати збереження ремесла в умовах економічних змін.

Вивчення мистецтва лише з позиції впливу на емоційну сферу є згубним як для мистецького носія, так і споживача. В онтогенезі української культури мистецтво мало сакральне значення, було закодованою мовою, яка мала значний соціальний вплив. Окрім того, мова символів та кодів, якими користувалися наші предки, у різній системі поєднання мала різне значення. Якщо розглядати намисто (слугувало захистом для жінки; було символом заможної родини; вважалося приданим для дівчини як оберегом та символом щасливої долі; стало розмінною монетою у період голодомору), то воно було особливою ознакою дівчат з різних регіонів України. Традиція відтворення гердан, силянок, плетінок, риз, згард на часі також представлена регіонально та досить бідно [20]. Значна частина майстрів популяризує даний вид мистецтва у регіоні проживання за межами України. Важливим у питанні підбору наших прикрас було врахування віку, соціального стану власниці, економічного добробуту; призначення (були пісні прикраси для одягання під час посту та святкові, на вихід до церкви) [20]. Сакральним значенням було і врахування сировини для виготовлення прикрас, орнаменту, рапорту. Орнамент не лише характеризував регіон проживання, а й описував життєву долю власниці, створював карту захисту та потреб. Важливим були знання про особливості виготовлення одягу, головних уборів, взуття, та обрядових дійств, що супроводжувалися музичним супроводом. Тексти пісень в українській культурі також мають глибоке змістове наповнення, прихований за метафорою зміст, що відображав принцип світобудови та віровчення, тоді як історично, релігійність мала політизовані утиски, метафора у побуті українського умільця дозволяла зберегти життя та господарство, замінювати вербальні символи глибинними архаїчними. Вплив твору мистецтва на емоційну сферу – це своєрідна ширма, яка дозволила зберегти самобутність у житті сучасної людини без істотних змін, тоді як саме значення мистецтва та його мова відкривається лише обраним.

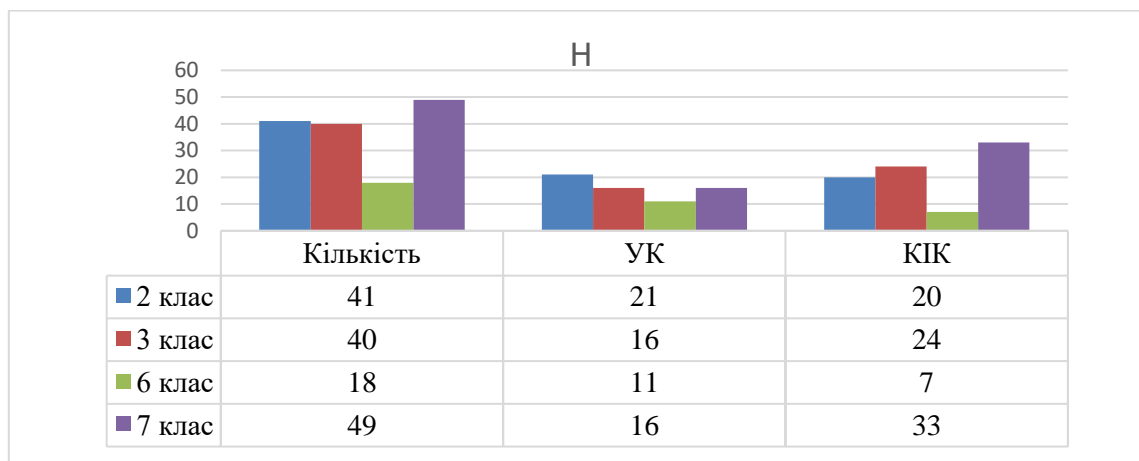
Варто наголосити, що Мистецтво здавна було відображенням духовного світу людини. Від вміння та навички – це основа для створення якісного продукту. Розвиток дрібної моторики рук через виготовлення виробу, відточування умінь копіювання у мистецькій сфері є однією з основ збереження традиції та розвитку дитини. Наявність іграшок, лялечок, головоломок, створених дідами, розвивала творче мислення у дитини, заклала основу для формування естетичних вподобань в дорослому віці.

Принцип нової української школи лише дотично наближається до знищеного впродовж років здобутку етнопедагогіки. Наслідування принципів Вальдорфської педагогіки [15; 22; 25], гуманної педагогіки Ш. Амонашвілі, Монтесорі створює вибірковість у системі розвитку дитини, тоді як народне ремесло, дотичність до господарської діяльності плекає вміння виживати та стимулює до гармонійного розвитку особистості.

Одним із прикладів виховання дитини засобами творчості, родинного ремесла та

взаємодії зі світом є казка. Українська казка не лише привчала до роботи («Півник і двоє мишенят», «Солом'яний бичок», «Коза-дереза», «Котигорошко», «Козак Мамалига»), а й мотивувала до збереження родинних цінностей («Хитрий півень»), поваги до традицій («Кривенька качечка», «Телесик», «Кирило Кожум'яка», «Царівна Жаба») [21].

Засобами казки та музики, інструментами зображувального мистецтва можна було показати внутрішній світ індивіда, відновити єдність з природою [16; 23], що прослідковується у піснях кобзарів, колискових, дитячих приспівках, тематичних піснях. Натомість вміст підручників «Музичне мистецтво» за 2, 3, 6, 7 класи, що були розроблені для українських закладів освіти, популяризували творчість композиторів інших держав (56,76%), оскільки лише 43,24% тексту про вітчизняних композиторів формували зміст підручників та посилянь на ознайомлення з музичними творами. Разом з тим, творчість митців, які у своїй творчості відкривали питання віри, духовності, релігії, цінності життя, часто лишається поза політичними та суспільними нормами, географічними кордонами чи історичними перипетіями (Дж. Леннон, П. Маккартні, І. С. Бах, Л. Бетховен, П. Чайковський).



Примітки: УК – українські композитори, РК – російські композитори, НК – німецькі композитори, ФК – французькі композитори, КІК – композитори інших країн (польські, азербайджанські)

Рис. 2. Порівняльний аналіз наповнення підручників «Музичне мистецтво» даними про українських композиторів та композиторів інших країн

Підсумовуючи сказане, можемо зробити наступні висновки:

По-перше, мистецька освітня галузь має низку прогалин у реалізації та перспективному впровадженні. Одним з аспектів, що потребує додаткового посилення є розвиток не духовної та психологічної сфер розвитку особистості засобами мистецької освіти, а вимоги до ключових компетентностей, якими має володіти учень [5, с. 409–418], що більшою мірою націлені на розвиток біологічної (інтелектуальної, фізичної), соціальної компетентності. Актуалізація фізичної активності та творчого розвитку засобами мистецької освіти можлива лише за умови систематичних зустрічей з носіями мистецтва та зміни ставлення до здобувача освіти, що дозволить створити ефект електронної лавини, за якого учень, зацікавлений в результатах своєї діяльності,

отриманої під час мистецьких заходів, розвиває свою ініціативу та актуалізує інтерес в іншого учасника освітнього процесу. Таким способом педагог змінює власну роль зі знавця на провідника – своєрідне електричне поле, що формує стійкий інтерес у здобувачів освіти до самостійної діяльності. За таких умов моральні та духовні цінності, що лягають в основу творчої діяльності, зберігаються у своєму первинному вигляді.

По-друге: мистецька освітня галузь в закладах загальної середньої освіти представлена з педагогічного аспекту впливу, а не історико-культурологічного, мистецького чи етнографічного. Засоби педагогічної діяльності мають мати характер електричного заряду, за умови наявності якого відбувається електризація кожного учасника процесу (батьків, педагогів, учнів, представників громади, молодіжних рад) та створення стійкого мистецького електричного поля, яке збільшується навколо спільних інтересів, цінностей та діяльності. Існування такого поля поза межами закладу освіти (колективні мистецькі толоки, виступи, ярмарки, фестивалі, музичні вечори, виставки картин та виробів декоративно-ужиткового мистецтва; створення засобів зимівлі для птахів та звірів; презентація власних музичних композицій у громаді та на рівні країни) вже є ознакою успішного менеджменту педагога. Змагання педагога-знавця за місце лідера в освітньому процесі, зневага до особистого досвіду учня та неготовність відкрити його інтерес до мистецтва, можна порівняти з електричним струмом, який не має апатичного застосування та націлений лише на самого демонстрацію явища.

По-третє: актуалізація емоційного впливу мистецтва на особистість відтермінує розуміння сакрального значення мистецького твору. Завданням педагога є не лише донести місце мистецьких композицій у період історичної епохи, окреслити значення певного композитора чи автора поезії, а й дозволити дитині шукати прихований зміст у мові мистецтва: розуміти невербальний діалог з автором, вчитися здійснювати дешифрування коду композиції та вчитися завдяки мистецтву розуміти принцип світобудови, закони світового континууму.

По-четверте: вивчення напрямів мистецтва в умовах лабораторного сприйняття та роздробленості унеможлиблює процес його впровадження у реальному житті. Саме тому основи stem-освіти, створення паралелей при проведенні уроків, спроба наповнити мистецтвом весь освітній простір (музичні хвилинки на перервах, музичний супровід під час виконання інтелектуальних завдань, використання стимульного візуального контенту у просторі закладу освіти, відвідування майстерень художників та скульпторів, проведення майстер-класів у музеях) посилює неформальну освіту, а отже, дозволяє повсякчас імпровізувати зі звуком та формою, розуміти власний темпоритм та адаптувати його до умов сучасності.

Закарбована у пам'яті поколінь мистецька діяльність для українського народу вже має виховну цінність, формує світоглядну позицію, та визначає спосіб життя. Вивчення ремесла без дотичності до нього не є можливим, тоді як врахування переваг мистецтва у житті особистості – є найвищим показником розвитку. Сміливий підхід педагогічної майстерності, вчасна підтримка молоді здатні відкрити талант у звичних дітях та дати світу нові вектори вражень: «ДахаБраха», С. Вакарчук, О. Скрипка, В. Сильвестров, К. Цісік. Усвідомлення психологізму ритмомелодики образу, символу, вміння донести важливість сакрального без використання вербальних символів – це найвищий дар у збереженні істинного значення мистецтва. Саме завдяки цьому дару маємо можливість говорити мелодіями М. Скорика, Б. Лятошинського, М. Леонтовича,

мати власний шрифт – Рутенію, актуалізувати сакральне значення одягу, зберігати святість хліба та батьківських настанов, будувати нову країну.

Створення мистецького освітнього продукту, що має гендерний аспект у популяризації впливу, економічне підґрунтя, що повсякчас оточує здобувача освіти та визначає його мистецькі, естетичні вподобання стають основою для формування нових ілюстраторів, графіків, композиторів, скульпторів, оформлювачів книг. Збереження регіональної історії, традицій, діалекту, символіки та мови образів, розуміння та шанування інших проявів мистецтва здатні надихнути учнів не лише на створення нового культурного продукту, а й на збереження історичної спадщини регіону, її автентики, посилити процес відновлення промислів предків як одного з інструментів виживання та комунікації зі світом, природою, своєю духовністю.

Вдале поєднання дидактичних інструментів впливу та здобутків народного мистецтва України може стати джерелом для впровадження комплексного процесу психотерапії молоді в умовах війни та повоєнного часу.

Дане дослідження претендує на додаткове висвітлення проблеми з аналізом емпіричних даних, отриманих під час польових досліджень, та співпраці з методистами відділу освіти, з метою розроблення умов адаптації можливостей культурного надбання регіону до змін у реалізації освітніх програм, спричинених наслідками російсько-української війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишнеvsька Г. Українські фестивалі як засіб просування позитивного іміджу країни. *The Culturology ideas*, 2016. № 10. С. 235–242. URL: <http://surl.li/rhhsf> (дата звернення: 05.01.2024).
2. Дегтярьова Г. С., Козяр М. М. *Психологічні аспекти професійної підготовки конкурентоздатних фахівців*: монографія / за ред. Руденко Л. А. Київ, 2012. 170 с.
3. Журавель Т., Мельник Л., Романюк Г. Батьківство без стресу: посібник для спеціалістів. Київ, 2022. 176 с.
4. Засенко В. В. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти в Україні. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2007. № 4(6). URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/286> (дата звернення: 06.01.2024).
5. *Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти*: постанова Кабінету Міністрів України № 898 від 30.09.2020. URL: <http://surl.li/kenu> (дата звернення: 06.01.2024).
6. Канал Олени Зеленської (2023). *WhatsApp*. URL: <http://surl.li/ozxkn> (дата звернення: 06.01.2024).
7. Країна мрій (фестиваль). *Країна мрій*. 2023. URL: <http://surl.li/pbxzq> (дата звернення: 06.01.2024).
8. Країна Мрій. *Країна мрій*. 2023. URL: <http://surl.li/pbzvj> (дата звернення: 06.01.2024).
9. Країна Мрій. *Рукотвори*. 2004. URL: <http://surl.li/pbzvj> (дата звернення: 06.01.2024).
10. Меженцева О. New ukrainian school and Waldorf education. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 4. С. 69–76.
11. Мельник Л., Пуха К., Романюк Г. Батьківські навички: підтримка дітей у подолання стресів. Київ, 2022. 56 с.
12. Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році. *Міністерство освіти й науки України*. 2022. URL: <http://surl.li/elner> (дата звернення: 05.01.2024).
13. Візія майбутнього освіти та науки України. *Міністерство освіти й науки України*. 2023. URL: <https://mon.gov.ua/ua/viziya>
14. Осадчий І. Г., Шевченко А. М., Дишлева І. М. Психолого-педагогічні аспекти готовності педагогічних працівників до інноваційної освітньої діяльності в умовах реалізації проекту Державного стандарту початкової загальної освіти. *Народна освіта*. 2018. № 1(34). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5258 (дата звернення: 05.01.2024).
15. Передерій О. Вальдорфська педагогіка як гуманістично орієнтована система навчання та виховання школярів. *Науковий огляд*. 2017. № 4(36). С. 1–8.

16. Психологічний розлад – що робить поведінку «ненормальною»? *Libretextst*. URL: <http://surl.li/ozmim> (дата звернення: 06.01.2024).
17. Список міністрів освіти й науки України (2023). *Вікіпедія*. URL: <http://surl.li/ozxro> (дата звернення: 06.01.2024).
18. Стратегія розвитку освіти й науки до 2030 року: коли й чого очікувати? (2023). *Укрінформ*. 06 жовтня. URL: <http://surl.li/mbpka> (дата звернення: 06.01.2024).
19. Стретович Т. Менеджмент у мистецтві як складова підготовки фахівців з образотворчого мистецтва. *Педагогічні науки*. 2016. Вип. LXXII. Т. 2. С. 127–130.
20. Українське намисто: історія, символіка, види прикрас. *TS*. 2017, 26 липня. URL: <http://surl.li/imasj> (дата звернення: 06.01.2024).
21. Українські народні казки. Для молодшого і середнього шкільного віку. Київ. ВЕСЕЛКА, 1990. 271 с.
22. Філософська антропологія, психоаналіз та арттерапія: перспективність взаємодії: підхід філософської антропології як метаантропології: збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Інтер сервіс, 2016. 206 с.
23. Чемодурова Ю. М. Психологічний супровід реалізації діяльнісного підходу в адаптаційному циклі базової середньої освіти. URL: <https://drive.google.com/file/d/1NRyTteH7GP9KduAS2novZ9PkJaPoNwdo/view> (дата звернення: 06.01.2024).
24. Шевченко Є. Народні промисли зникли, як Атлантида. *Урядовий кур'єр*. 2010. 18 листопада. URL: <http://surl.li/pbzru> (дата звернення: 06.01.2024).
25. Язловецька О. Вальдорфська педагогіка як оздоровча виховна система. *Наукові записки. Педагогічні науки*. 2017. № 150. С. 126–131.
26. Bhagavad-Gītā As It Is. *Вікіпедія*. URL: <http://surl.li/pbytu> (дата звернення: 06.01.2024).

REFERENCES

1. Vyshnevskaya, H. (2016). Ukraini festyvali yak zasib prosuvannya pozytyvnoho imidzhu krainy. *The Culturology ideas*, 10, 235–242. URL: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD10_Vyshnevskaya.pdf [in Ukrainian].
2. Dehtiarova, H. S., Koziar, M. M. (2012). Psykholohichni aspekty profesiinoi pidhotovky konkurentozdatnykh fakhivtsiv. Rudenko L. A. (Ed.). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32306975.pdf> [in Ukrainian].
3. Zhuravel, T., Melnyk, L., Romaniuk, H. (2022). Batkivstvo bez stresu. Kyiv [in Ukrainian].
4. Zasenka, V. V. (2007). Suchasni tendentsii rozvytku spetsialnoi osvity v Ukraini. *Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei z osoblyvymy potrebamy*, 4(6). URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/286> [in Ukrainian].
5. Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy No. 898 vid 30.09.2020. URL: <http://surl.li/kenu> [in Ukrainian].
6. Kanal Oleny Zelenskoï. (2023). *WhatsApp*. URL: <http://surl.li/ozxkn> [in Ukrainian].
7. Kraina mrii (festyval). *Kraina mrii*. 2023. URL: <http://surl.li/pbxzq> [in Ukrainian].
8. Kraina Mrii. *Kraina mrii*. 2023. URL: <http://surl.li/pbzvp> [in Ukrainian].
9. Kraina Mrii. *Rukotvory*. 2004. URL: <http://surl.li/pbzvj> [in Ukrainian].
10. Mezhtentseva, O. (2018). New ukrainian school and Waldorf education. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 4, 69–76. URL: <http://surl.li/bjtla> [in Ukrainian].
11. Melnyk, L., Pukha, K., Romaniuk, H. (2022). Batkivski navychky: pidtrymka ditei u podolania stresiv. Kyiv [in Ukrainian].
12. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2022). Shchodo diialnosti psykholohichnoi sluzhby u systemi osvity v 2022/2023 navchalnomu rotsi. URL: <http://surl.li/elner> (Dostup: 05.01.2024 r.) [in Ukrainian].
13. Viziiia maibutnoho osvity i nauky Ukrainy (2023). *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. <https://mon.gov.ua/ua/viziya> [in Ukrainian].
14. Osadchyi, I. H., Shevchenko, A. M., Dyshleva, I. M. (2018). Psykholoho-pedahohichni aspekty hotovnosti pedahohichnykh pratsivnykiv do innovatsiinoi osvitnoi diialnosti v umovakh realizatsii proektu Derzhavnogo standartu pochatkovoï zahalnoi osvity. *Narodna osvita*. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5258 [in Ukrainian].
15. Perederii, O. (2017). Valdorfska pedahohika yak humanistychno oriientovana systema navchannia ta vykhovannia shkoliariv. *Naukovyi ohliad*, 4(36), 1–8 [in Ukrainian].

16. Psykholohichniy rozlad – shcho robyt povedinku «nenormalnoiu»? *Libretexst*. URL: <http://surl.li/ozmim> [in Ukrainian].
17. Spysok ministriv osvity i nauky Ukrainy (2023). *Vikipediia*. <http://surl.li/ozxro> [in Ukrainian].
18. Stratehiia rozvytku osvity i nauky do 2030 roku: koly i choho ochikuvaty? (2023). *Ukrinfom*, 06 zhovtnia. <http://surl.li/mbpka> [in Ukrainian].
19. Stritievych, T. (2016). Menedzhment u mystetstvi yak skladova pidhtovky fakhivtsiv z obrazotvorchoho mystetstva. *Pedahohichni nauky, issue LXXII, vol. 2, 127–130* [in Ukrainian].
20. Ukrainske namysto: istoriia, symbolika, vydy prykras (2017). *TS, 26 lypnia*. URL: <https://ua.three-snails.com/blog/post/ukrains-ke-namisto-istorija-simvolika-vidi-pykras> [in Ukrainian].
21. Ukrainski narodni kazky. Dlia molodshoho i serednoho shkilnoho viku (1990). Kyiv: VESELKA [in Ukrainian].
22. Filosofska antropolohiia, psykhoanaliz ta art-terapiia: perspektyvnist vzaiemodii: pidkhid filosofskoi antropolohiiaak metaantropolohii: zbirnyk naukovykh prats Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (2016). Kyiv: Interservis [in Ukrainian].
23. Chemodurova, Yu. Psykholohichniy suprovid realizatsii derzhavnogo standartu bazovoi serednoi osvity. <https://drive.google.com/file/d/1NRyTteH7GP9KduAS2novZ9PkJaPoNwdo/view> [in Ukrainian].
24. Shevchenko, Ye (2010). Narodni promysly znykly, yak Atlantyda. *Uriadovyi kurier, 18 lystopada*. URL: <http://surl.li/pbzry> [in Ukrainian].
25. Yazlovetska, O. (2017). Valdorfska pedahohika yak ozdorovcha vykhovna systema. *Naukovi zapysky. Pedahohichni nauky, 150, 126–131* [in Ukrainian].
26. Bhagavad-Gītā As It Is. *Vikipediia*. URL: <http://surl.li/pbyty>